

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

КУРСОВА РОБОТА

з лінгвістики

на тему: **Репрезентація культурного компоненту
в сучасній англійській мові**

Студентки 3 курсу групи Мла 05-20
Факультету германської філології і перекладу
Напряму підготовки 035 “Філологія”
Спеціальності Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Царук Т.С.

Керівник **Березенко В.М.**, кандидат
філологічних наук, доцент

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ЄКТС _____

м. Київ – 2023 р.

Ministry of Education and Science of Ukraine

Kyiv National Linguistic University

Department of Germanic and Finno-Ugric Philology

COURSE PAPER

**The Representation of the Cultural Component
in Modern English**

TSARUK TETIANA

Group MLa 05-20

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof. **VICTORIYA BEREZENKO**

PhD (Linguistics)

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО КОМПОНЕНТУ В МОВІ	6
1.1. Визначення поняття «культура», різні підходи до тлумачення терміну «культура»	6
1.2. Взаємозв'язок між концептами культури та мови як предмет вивчення лінгвокультурології	10
1.3. Мовна картина світу	14
1.4. Культурний компонент та його складові елементи	17
Висновки до Розділу I	19
РОЗДІЛ II. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КУЛЬТУРНОГО КОМПОНЕНТУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	21
2.1. Вербальна репрезентація культурного компонента в сучасній англійській мові	21
2.1.1. Відображення традицій в англійських прислів'ях.....	21
2.1.2. Фразеологізми в англійській мові як засіб маніфестації системи цінностей.....	26
2.2. Невербальний прояв культурного аспекту мовлення в сучасній англійській мові	31
2.2.1. Вираження культурної складової за допомогою жестів	32
2.2.2. Вираження культурної складової за допомогою міміки	36
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II.....	40
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	41
РЕЗЮМЕ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

Мова – це складна система знаків, що використовується не лише для комунікації та передачі інформації. Важливою особливістю мови є її здатність акумулювати, тобто закріплювати та передавати наступним поколінням досвід та культуру мовної спільноти. Останнім часом все більш актуальним питанням сучасних лінгвістичних досліджень стає вивчення взаємодії мови та культури. Внаслідок цього зріс інтерес дослідників до національно-забарвленої лексики як вияву культурного компоненту в мові.

Актуальність дослідження полягає в тому, що мова, як і культура, є динамічними явищами, що постійно змінюються під впливом соціальних та історичних подій, тому виникає необхідність вивчення лексики з культурним компонентом саме у сучасному контексті мови. До того ж, оскільки зараз в світі здійснюється процес глобалізації зростає потреба зрозуміти, як мова відображає та формує культурну ідентичність і цінності.

Об'єктом дослідження є взаємозв'язок між мовою та культурою в англійській мові. **Предметом** дослідження є засоби вираження культурного компоненту в англійській мові використані у художніх текстах.

Головною метою дослідження є вивчення та аналіз мовно-культурних відносин, відображення елементів культури у сучасній англійській мові за допомогою вербальної та невербальної комунікації. Зазначена вище мета передбачає виконання наступних **основних завдань** дослідження:

- розглянути проблему співвідношення мови та культури;
- дослідити феномен мовної картини світу;
- охарактеризувати особливості вияву культури у спілкуванні на матеріалі сучасної англомовної прози;
- висвітлити кінесичні особливості невербального спілкування як відображення культури;
- проаналізувати фразеологічні одиниці та паремії, що містять національно-культурну специфіку.

Теоретична значущість роботи в тому, що зібраний матеріал може забезпечити глибше розуміння того, як культура представлена в сучасній англійській мові та може бути використаний для подальшого вивчення відображення культурного компоненту у англійській мові у сучасних дослідженнях. **Практична цінність** дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть бути застосовані на практиці для покращення ефективності, якості комунікації в англійськомовному середовищі та формування основи детального вивчення англійської культури.

Новизна роботи полягає в тому, що в дослідженні системно зібрані та проаналізовані елементи вербальної та невербальної комунікації з культурним компонентом в контексті сучасної англійської мови.

Курсова робота складається з двох розділів, висновків до першого й другого розділів, загальних висновків, резюме, списку використаних джерел. У **Вступі** коротко викладено основну мету, завдання, предмет, об'єкт дослідження, теоретичну та практичну цінність, актуальність та новизну роботи. **Розділ I «Теоретичні засади дослідження репрезентації культурного компоненту в мові»** присвячений обґрунтуванню концепції культури, висвітленню основних положень відображення культури в мові.

Розділ II «Репрезентація культурного компоненту в сучасній англійській мові» зосереджений на практичному дослідженні мовних одиниць та невербальних компонентів як засобів реалізації культури в сучасній англійській мові. **Загальні Висновки** підсумовують теоретичні та практичні результати проведеного дослідження.

Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО КОМПОНЕНТУ

1.1. Визначення поняття «культура», різні підходи до тлумачення поняття

Культура є одним з найстаріших та найскладніших феноменів, який намагалися описати вчені протягом багатьох століть. Незважаючи на те, що культура є широко вживаним терміном, її точне визначення породжує чимало дискусій. Причиною цьому є багатогранність даного явища та наявність різних наукових підходів до його дослідження. Безліч тлумачень культури формуються внаслідок множинного контакту культури з усіма явищами суспільства.

Термін «культура» (cultura) має латинське походження, сформоване від дієслова «colere», що означає «доглядати, обробляти землю». Вперше даний термін був використаний в праці давньоримського письменника Марка Порція Катона Старшого «De agri cultura» (III ст. до н.е.), де стосувався догляду, обробки ділянки землі. Проте, з часом розуміння культури вийшло за межі землеробства й почало співвідноситись з поняттям «пайдейя», тобто «освіченість», «вихованість» (Бованенко, 2017, с. 3-4). Так давньоримський оратор Марк Цицерон ввів поняття «cultura animi», що означає «культура духу» та порівняв обробіток землі з культивуванням душі людини, вдосконаленням розумових здібностей, що й заклало фундамент для подальших визначень даного терміну (Бованенко, 2017, с. 4).

Визначення культури близьке до сучасного розуміння вперше запропонував у 1684 році німецький юрист **С. Пуфендорф**, який вважав, що культура є духовним світом людини, що протистоїть природі. Культура розглядалась як штучно створена людством реальність, а культурна європейська людина Нового часу починала протиставлятися «природній людині минулого» (Качур, 2019, с. 14).

В англійську мову та наукову літературу поняття «культура» ввів англійський антрополог **Едвард Тайлор** у 1871 році. За його визначенням, культура – це «складний комплекс, що складається з знань, вірувань, мистецтва, закону, моралі, звичаїв та усіх інших можливостей та звичок, яких набуває людина, як член суспільства» (Kroeber & Kluckhohn, 1952, с. 43). Подекуди, як синонім культури вживалось поняття «цивілізація», що уособлювало культуру на певному рівні розвитку.

Багатогранність поняття «культура» зокрема підкреслюється, тим, що американські антропологи А. Кребер і К. Клакхон у своїй книжковій праці «Культура: критичний огляд концепцій та визначень» (1952) зібрали **164 формулювань терміну «культура»**. У 1973 році французький культуролог А. Моль у своїй праці «Соціодинаміка культур» зібрав вже понад 250 трактувань. На сьогодні ж нараховується близько понад 500 тлумачень поняття «культура» (Андрущенко, 2014, с. 5).

В сучасній культурології виділяють декілька підходів до тлумачення поняття «культура»: філософський, антропологічний, соціологічний, психологічний, діяльнісний, аксіологічний, семіотичний.

Найпершим підходом до визначення поняття «культура» до якого вдавалися дослідники був **філософський**, що згодом ліг в основу подальших методів її вивчення. Згідно з філософським підходом, культура трактується як відмінна характеристика людського буття від природного, як зміст і ресурси людського існування, як усі види перетворювальної діяльності людини та її результати. Даний підхід розвивали Й. Гердер, І. Кант, Г.Ф.Гегель, О. Шпенглер. У поглядах І. Канта культура – це здатність піднятися над тваринним існуванням до морального, для Г. Гегеля – це реалізація світового розуму (Закович, Зязюн, & Семашко, 2009, с. 30-31). В структурі даного підходу можна виділити два підвиди – **матеріалістичний** та **ідеалістичний**. Матеріалісти вважають культуру сукупністю матеріальних артефактів та нематеріальних інститутів, що не існує поза суспільством.

Ідеалісти розглядають культуру як абстракцію, продукт інтелектуальної та духовної діяльності людини, що передається через виховання.

Антропологічний підхід розробляли науковці Д. Бідні, Е. Тайлор, Ф.Боас, А. Кребер, Л. Уайт. В антропологічному розумінні культура постає результатом, сукупністю здобутків людської діяльності, що відрізняє людське суспільство від природнього. Так для Ф. Боаса культура – це «всі прояви соціальних звичок спільноти, реакції індивіда під впливом звичок групи, в якій він живе, і продукти людської діяльності, визначені цими звичками» (Kroeber & Kluckhohn, 1952, с. 43), для Д. Бідні – «система вірувань, цінностей, звичаїв, поведінки та артефактів, що характеризують групу людей, та передаються з покоління в покоління через соціалізацію» (Kroeber & Kluckhohn, 1952, с. 44).

З точки зору **соціологічного підходу**, культуру визначають як соціальний інститут, що допомагає суспільству розвиватися організованим, системним шляхом. У цьому трактуванні «культура» постає соціальною спадщиною, продуктом суспільної діяльності, що виражає рівень історичного розвитку суспільства. Цих поглядів дотримувалися, Р. Бенедикт, Ф. Боас, Б. Малиновський, А. Редкліфф-Браун. Так Б. Малиновський вважав культуру «успадкованими винаходами, речами, технічними процесами, ідеями, звичаями, цінностями» (Kroeber & Kluckhohn, 1952, с. 47), для А. Редкліфф-Брауна – це «процес культурної традиції за допомогою якого в соціальній групі мова, вірування, естетичні смаки, знання, професійну майстерність і всякого роду звичаї передаються від людини до людини» (Kroeber & Kluckhohn, 1952, с. 48).

Психологічний погляд на проблему полягав у тому, що культура вважалась тісно пов'язаною з найвищими проявами людської психіки. Увага акцентувалась на психічних механізмах формування та передавання культури. Підхід був переважно розроблений З. Фрейдом та К. Юнгом. Так З.Фрейд вважав, що культура позначала досягнення суспільства, що

віддаляли людину від її предків із тваринного світу, й що виконувала дві функції – захисту людини від природи та налагодження стосунків між людьми (Фройд, 2021, с. 40). У свою чергу К. Г. Юнг у своїх працях асоціював культуру з «колективним несвідомим», яке є характерним для всіх людей, передається спадково та постає основою людської психіки.

У сучасній науковій літературі та на теренах вітчизняного простору найбільшого поширення отримав **діяльнісний** підхід до розуміння культури. Відповідно до якого культура – це позабіологічний спосіб та продукт людства, що охоплює знання, технології, мистецтво, взаємодії з навколишнім світом. Культура ототожнюється з процесом творчої діяльності, що збагачує надбання суспільства та забезпечує збереження, відтворення цивілізації. Саме діяльність породжує культуру, а вдосконалення даної діяльності прискорює розвиток культури (Герчанівська, 2006, с. 33).

Аксіологічний або ж ціннісний підхід розглядає культуру як систему матеріальних та духовних цінностей, що притаманні кожній сфері людської діяльності. В основі підходу лежить розуміння культури як сукупності кращих витворів людства, вищих цінностей. До культури відносять лише позитивні досягнення суспільства та відкидають такі негативні явища, як війна, злочинність, соціальна нерівність. Унаслідок з'являється опозиція культурності та некультурності, і певний еталон, згідно якого й оцінюється рівень культурності.

Культура розглядалась як сукупність символічних систем, система знаків, за допомогою якої передається суспільний досвід, згідно **семіотичного** або ж знакового підходу, висвітленого у роботах Е. Кассіра, С. Лангера, К. Леві-Строса, Ж. Дерріда. Так прихильники даного методу вважали культуру продуктом символічної діяльності, що складається з ідей, вірувань, ціннісних моделей, що передаються завдяки мові.

Незважаючи на розбіжності у підходах до визначення поняття «культура», А. Кребер і К. Клакхон виділили три характерні особливості культури, які описували більшість дослідників:

- Культура характерна лише людині.
- Людина створює культуру, яка не передається генетично, а може бути досягнена лише навчанням та вихованням.
- Культура зберігається та передається наступним поколінням завдяки фіксації в знаковій формі. (Качур, 2019, с. 14).

Задля отримання цілісного розуміння поняття культура необхідно брати до уваги різні підходи до тлумачення, навіть якщо вони містять певні недоліки. Адже неврахування будь-якого з аспектів призводить до однобічного розуміння та деформації уявлення про культуру. В підсумку, можна сказати, що **культура** - це складна багатопланова система буття, що складається з особливого світогляду, способу існування, сукупності досягнень суспільства, матеріальних та духовних надбань (мистецтва, релігії, мови, соціокультурних норм).

1.2. Взаємозв'язок між концептами культури та мови як предмет вивчення лінгвокультурології.

Наприкінці ХХ століття на межі лінгвістики та культурології виникла наукова дисципліна – **лінгвокультурологія**. Поява даної науки ґрунтувалась на переході до антропоцентричної парадигми у мовознавстві та потребі детального дослідження взаємозв'язку мови та культури. **Лінгвокультурологія** – це один з основних напрямків мовознавства, що орієнтується на вивченні процесу та результату взаємодії мови і культури, вираження культурного чинника у мові, вивчення мовної компетенції людини як носія мови та культури (Загнітко & Богданова, 2017, с. 19). Незважаючи на деякі відмінності у визначенні лінгвокультурології, спільним є думка, що в основі даної науки лежить діада «**мова – культура**» (Дорда, 2017, с. 412).

Лінгвокультурологія, як самостійна наука, поділяє базові знання та досвід з багатьма дисциплінами: культурологія, психологія, культурна антропологія, психолінгвістика, етнолінгвістика, лінгвокраїнознавство, тощо. Однак, особливість, що вирізняє дану дисципліну поміж інших – це фокус досліджень, який спрямований на парадигму **«мова – культура – свідомість»**.

Відносно часто лінгвокультурологію порівнюють з **етнолінгвістикою**. Деякі дослідники вважають лінгвокультурологію частиною етнолінгвістики, інші розглядають етнолінгвістику як попередницю лінгвокультурології. Однак, на відміну від етнолінгвістики, лінгвокультурологія вивчає історичну взаємодію мови та культури в синхронному аспекті, фокусується на живій комунікації та дискурсах не лише національної, а й світових культур, субкультур (Селіванова, 2008, с. 260-261).

Варто зауважити, що для лінгвокультурології найбільш доцільним підходом до визначення культури є **аксіологічний**, згідно якого всі явища культури містять ціннісні орієнтири, а культура – це прагнення до суспільного ідеалу. Аксіологічність цікавить дослідників тому, що у мові відображаються лише ціннісно забарвлені елементи культури.

Щодо історії виникнення дисципліни, визначають дві стадії формування лінгвокультурології – етап формування передумов виникнення (XIX – кінець XX ст.), пов'язаний з іменами В.Фон Гумбольдта, О.Потебні та Е.Сепіра, та етап оформлення як самостійної дисципліни (90-ті рр. XX ст.).

Питання взаємодії мови та культури стає одним з провідних у мовознавстві починаючи з XIX ст., коли мову починають розглядати не лише як засіб спілкування та пізнання, а й як культурний код нації. До дослідження проблеми мовно-культурного зв'язку вдавалися видатні мовознавці В. Гумбольдт, О. Потебня, Я. Грімм, Р. Раск.

Так вагомий внесок у дослідження взаємодії мови та культури здійснив **В. фон Гумбольдт**, на чийх тезах та працях ґрунтується сучасна

лінгвокультурологія. Зокрема, завдяки працям В. фон Гумбольдта відбулась **антропоцентрична переорієнтація лінгвістики**, в результаті чого передбачалось вивчення мовних одиниць крізь призму людського чинника.

Крім цього, вчення В. фон Гумбольдта сприяло закладенню основи лінгвокультурологічного бачення мови. Вчений вважав мову духом та енергією народу, посередником у сприйнятті та відображенні довкілля (Богущий, 2020, с. 277). Дану ідею підтримували його послідовники (Й.Л.Вайсгербер, Г. Глінц, Г. Гольц, О.О. Потебня). Згідно цієї концепції мова розглядається як дзеркало культури, історична пам'ять про соціально значущі події в людському існуванні, виробник знань та уявлень про світ.

Разом з тим, В. фон Гумбольдт виділив декілька важливих особливостей зв'язку мови та культури та підсумував їх у даних тезах:

- Мова відображає як духовну так і матеріальну культуру.
- Національний характер культури виражається у мові шляхом особливого світосприйняття.
- Внутрішня форма мови – це вияв народного духу та його культури.
- Мова – це посередник між навколишнім світом та внутрішнім світом людини (Баркар, 2014, с. 182-183).

Одним з прихильників концепції розробленої В. фон Гумбольдтом був український мовознавець **О. Потебня**, який розвинув ідеї німецького лінгвіста про мову як діяльність духу. О. Потебня особливо підкреслював зв'язок національної мови та культури з історією народу, мова у його розумінні – це історична форма народного духу.

Інша не менш важлива теза лінгвокультурології про взаємодію мови та культури належить **К. Леві-Стросу**. Дослідник стверджував, що мову насамперед можна розглядати як **продукт** культури, що відбиває менталітет нації. Водночас мова – це і **складова частина** культури, один з її виявів, оскільки саме за допомогою мови створюються матеріальні та духовні об'єкти культури. І нарешті мова також є **умовою існування** культури, тому

що саме завдяки використанню мови, люди приєднуються до культури своєї нації (Баркарь, 2014, с. 183).

Зв'язок мови та культури як вираз ментального світу досліджували також й українські вчені І. Франко, І. Огієнко, В. Жайворонко, М. Кочерган, П. Гриценко, В. Кононенко. У своїх працях мовознавці ототожнюють українську мову з скарбницею національної культури, та розглядають культуру як чинник формування нових явищ і процесів.

Важливим підґрунтям на якому базується сучасна лінгвокультурологія є **гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа**. Дана лінгвістична теорія висвітлює тезу про нерозривність, синергію мови та культури. В її основі лежить думка, що мова сприяє формуванню різних способів пізнання та сприйняття світу, визначає спосіб мислення її носіїв. Згідно з гіпотезою, люди бачать світ по-різному, крізь призму рідної мови, що формує мовну картину світу її носіїв (Баркарь, 2014, с. 183). Отже, це підтверджує думку, що мова невіддільна від когнітивних процесів.

Зрештою можна зробити висновок, що мова і культура тісно пов'язані між собою, адже мова розвивається та поповнюється саме у культурному середовищі й аналогічно культура продовжує існувати завдяки збереженню у формі мовного знаку. Мова постає скарбницею культури, що накопичує, зберігає та передає з покоління в покоління історію, традиції, вірування, моральні пріоритети, філософію. Мова та культура також впливають на формування світогляду людини, тому вивчення зв'язку мови та підвалин культури дає можливість детальніше дослідити процеси роботи мислення.

1.3. Мовна картина світу

Мова – це універсальна система, що дозволяє сформувати, зберігати, передавати зафіксовані у ній результати власної когнітивної діяльності та пізнання. При дослідженні різних мов та культур, дослідники помітили відмінності у світобаченні, коли в свідомості людей різних народів однакові поняття сприймалися по іншому, крізь призму мовних та культурно-

національних особливостей. Для позначення відмінностей у світорозумінні між народами було введено поняття – **мовна картина світу**, або ж мовна модель світу, що є однією з базових одиниць лінгвокультурології.

У сучасному лінгвістичному контексті мовна картина світу – це сукупність знань, уявлень, переконань про дійсність закріплених у формі мовних одиниць, що характеризує народ як носіїв культури. Мовна картина світу – багатогранний ментальний феномен, що з'єднує мову, мислення та навколишній світ, формує ставлення людини до світу, виступає колективною філософією, яка нав'язується носіям певної мови та задає норми поведінки. У кожній мовній групі є особиста мовна картина світу, що відрізняється від інших, отже **не існує двох ідентичних мовних картин світу**.

Варто зазначити, що мовна картина світу не є точним відзеркаленням світу, а радше певною неповторною суб'єктивною інтерпретацією людини об'єктивної дійсності, що полягає не лише в чуттєвому сприйнятті а й в логічному переосмисленні та усвідомленні (Хорошун, 2011, с. 243).

У лінгвокультурології розрізняють два різновиди картин світу – **мовну** та **наукову або ж концептуальну**. Головна різниця полягає у засобах створення, концептуальна картина світу містить узагальнену інформацію зафіксовану у поняттях, а мовна картина світу – у словах. Дослідники вважають концептуальну картину світу ширшим поняттям, оскільки при її створенні задіяні різні типи мислення, до того ж не всі результати пізнання відображаються в мові (Хорошун, 2011, с. 244). Обидві картини світу пов'язані між собою, оскільки через значення слів мова концептуалізує елементи об'єктивної дійсності, унаслідок мовні одиниці набувають концептуальних значень, що розширюють їх семантичне поле.

Отже, **концепт** як сукупність асоціацій, уявлень, знань, які супроводжують слово та існують у свідомості людини є важливою одиницею концептуальної картини світу. Концепти є цінностями культури, які

переважно виражаються у формі абстрактних іменників, тобто у вербальній формі концепти – «ключові слова» мови та культури (Дорда, 2017, с. 414).

Проблема мовного світосприйняття була сформована ще у ХІХ столітті і базувалась на раніше згаданих працях В. фон Гумбольдта, гіпотезі лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа. Так Б. Уорф стверджував, що саме мова визначає спосіб світосприйняття: «Ми розчленовуємо природу в напрямку, який підказує наша рідна мова» (Живіцька, 2010, с. 23). Отже, твердження науковців, що мова формує мислення нації лягли в основу формування поняття «мовна картина світу».

Проте **Е. Сепір** помилково стверджував, що людина не може звільнитися від впливу мови у процесі пізнання: «Значення не стільки відкриваються в досвіді, скільки накладаються на нього через ту тиранічну владу, якою володіє мовна форма над нашою орієнтацією у світі» (Живіцька, 2010, с. 22). Натомість **Б. Уорф** перебільшував значення мови для розвитку науки й ігнорував об'єктивний фактор пізнання.

Ще одним з основоположників поняття «мовна картина світу» був німецький дослідник – **Л. Вайсгербер**. В своїй праці «Рідна мова і формування духу» (1929) він вказував на провідну роль мови як творця світу, та відводив довікілью менш важливу роль. Л. Вайсгербер зазначав «Вона (мова) дозволяє людині об'єднати весь досвід у єдину картину світу і змушує її забути про те, як раніше, до того, як вона вивчила мову, вона сприймала навколишній світ» (Живіцька, 2010, с. 21). Дослідник припускав що хоча людська свідомість має відносну свободу від картини світу, повністю від неї ніхто звільнитися не може. Проте більшість сучасних вчених не підтримують ідею непереборної влади мови над людиною.

Українські мовознавці також своєрідно тлумачили поняття «мовна картина світу». Так **В. Жайворонок** інтерпретував дану категорію як «усе те, що йде передусім від людини або етносу, результат людського сприйняття, фантазій, мисленневих процесів і перетворювальної діяльності» (Живіцька,

2010, с. 23). Науковець вважав, що внутрішній світ людини є відображенням світу зовнішнього, тому процес пізнання всесвіту є водночас і пізнанням самого себе

Для ілюстрування впливу, який здійснює мова на світогляд можна навести приклад дослідження, яке здійснив британський психолог **Жуль Давидофф**. Дослідник здійснив подорож до Африки, де провів експеримент з племенем Намібії – **Хімба**. Ж. Давидофф показав представникам племені зображення з 11 зеленими квадратами та 1 синім. Результат дослідження виявив, що представники Хімба або ж зовсім не могли віднайти синій квадрат, або ж це займало багато часу. Натомість коли Давидофф показав інший малюнок з 12 зеленими квадратами, один з яких трішки вирізнявся відтінком, вони з легкістю змогли визначити його.

Поясненням цього є той факт, що у мові, якою розмовляє плем'я Хімба на лексичному рівні відсутнє слово на позначення синього кольору, проте існує багато лексичних одиниць, що означають різні відтінки зеленого кольору. За словами Давидоффа, хоча очі й можуть бачити різницю, без слова на позначення кольору, який би відрізняв його серед інших, людині складніше розрізнити його (Roberson, Davidoff, Davies, & Shapiro, 2006).

Отже, мова як багатовимірний феномен, не лише відображає а й створює особливу реальність, яка відображається у феномені мовної картини світу. Даний термін використовують метафорично, оскільки ця система образів дійсності в колективній свідомості не відрізняється від об'єктивної реальності. Варто зауважити, що пізнавальна діяльність людини здійснюється не лише за допомогою мови. Мовні картини світу можуть бути допоміжним, проте не основним джерелом наукових знань, оскільки ця роль належить об'єктивній дійсності.

1.4. Культурний компонент та його складові елементи

Наприкінці ХХ ст. у мовознавстві зріс інтерес дослідників до культурно-забарвленої лексики, що влучно демонструє зв'язок мови та

культури. Лінгвістичні дослідження спрямовані на виявлення та вивчення мовних одиниць, що містять національно-культурний компонент актуальні й тепер.

Тлумачення **національно-культурного компоненту** неоднозначне, оскільки одні вчені дотримуються думки, що національно-культурний компонент постає елементом семантичної структури слова, інші вважають, що це сукупність мікроелементів слова, або ж слова, що є визначальними для певної культури (Черемська, Масло, 2017, с. 384). Так, наприклад у розумінні Н. І. Кушиної національно-культурний компонент – це «сукупність етномовних одиниць чи мікрокомпонентів різних його рівнів, що надають йому яскраво вираженого національного характеру» (Кушина, 1998, с.4).

Втім, у загальному національно-культурний компонент розглядається як характерна для певної культури лексика, мовне значення якої відображає, фіксує та передає національні особливості культури, а саме спосіб життя, мислення, звичаї, вірування, мистецтво, побут. Отже, національно маркована лексика як частина мовної картини світу, відображає специфічне сприйняття дійсності. Національно-культурний компонент досліджується на **лексико-семантичному рівні**, оскільки він найбільш виразно виявляє культурну інформацію у мовних одиницях та дає зрозуміти її в контексті культури народу.

Традиційно всі слова з особливими культурно-специфічними значеннями поділяють на: **безеквівалентну, конотативну та фонову лексику**. Втім, згідно думки О.Ю.Тупиці національно маркована лексика складається з безеквівалентної лексики, частково безеквівалентних мовних одиниць (фонова та конотативна лексика), екзотизмів та варваризмів. Натомість до безеквівалентної лексики вчений відносить власні назви, слова-реалії мовні одиниці, що позначають предмети культури, характерні певному народу) та слова символи (Див. Бондар, 2015, с. 32).

Безеквівалентна лексика – це денотативні реалії, що не мають словникових відповідників в інших мовах, або через відсутність в культурі спільноти даної реалії, або ж через відсутність лексичних одиниць на позначення цих реалій. Дані лексичні одиниці фіксують національний колорит та своєрідне світосприйняття мовного колективу, тому зазвичай така лексика або запозичується й передається в оригінальній формі, або ж описово перекладається (Куликова, Тарасенко, & Тарасенко, 2019, с. 32).

Далі вирізняють **конотативну лексику**, яку розуміють як лексичні одиниці, що мають додаткове символічне значення та відрізняються за емоційно-естетичними асоціаціями (Куликова, Тарасенко, Тарасенко, 2019, с. 32). Такі слова не лише виражають додаткове емоційне забарвлення, а й пояснюють відмінності між предметами. Ця лексика характеризується яскравою національно-культурною специфікою, оскільки одне й те ж слово в різних культурах може мати різні конотації, хоча спостерігається збіг конотативних значень в багатьох мовах (Гаргаєва, 2023, с.289).

Фонова лексика – це слова, що мають однакове лексичне значення, проте різняться за лексичним фоном, тобто містять додаткову інформацію про світ, стилістичні та семантичні відтінки. Як правило, фонова лексика відома лише людям, які сповна володіють мовою. Натомість люди, що вивчають певну мову й засвоюють нові слова, розширюють свої знання про світ. Основним джерелом цих знань є лексичне значення та лексичний фон слова, тобто усі дані, що пов'язані з позначуваним предметом (Гаргаєва, 2023, с. 288).

Терміни «фонова лексика» та «безеквівалентна лексика» досить часто ототожнюються, оскільки «відрізняються від відповідних іншомовних слів, тому що відображають специфіку національної культури». Проте дане уподібнення не постає доцільним, адже фонова лексика є **частково безеквівалентною**. До того ж, обговорюється питання вживання терміну «конотативна лексика» як синонім до «фонові лексики». Вважається, що

конотативна лексика постає різновидом фонової лексики. Проте, на відміну від фонових слів, конотації відображаються у словах, що називають однакові предмети у різних культурах, проте відрізняються своєрідністю асоціацій, які це слово викликає (Бондар, 2015, с. 34).

Отже, незважаючи на загальні умови, кожному народу притаманні характерні реалії культури, середовища, які в інших культурах частково або повністю відсутні. Дані специфічні реалії відображаються в мові та несуть культурний відбиток в національно словесних образах. Виявлення культурних особливостей неабияк важливе, адже навіть звичайні слова в різних національних варіантах мови, контекстах, країнах можуть мати різні конотації й додаткові значення, які зумовлені національно-культурними факторами.

Висновки до Розділу I

Культура – це багатогранний феномен, до вивчення якого існує багато різних підходів, які хоча й є релевантними, не відображають цілісно всю сутність даного поняття. Оскільки, при тлумаченні терміну «культура» необхідно брати до уваги всі її аспекти та прояви задля отримання змістовного розуміння. Отже, культура розглядається як система переконань, знань, вірувань, традицій, звичаїв народу, що виникає та розвивається у процесі людської діяльності, протиставляє людське суспільство світу природи, передається через виховання та закріплюється у мовних знаках.

Культура нерозривно пов'язана з мовою, адже **мова** є не лише засобом комунікації, а й відображенням культурних норм та цінностей. Мова відзеркалює людський досвід та безпосередньо впливає на те, як люди бачать світ, таким чином сприяє формуванню різних світоглядів. Унаслідок чого виникає поняття **мовної картини світу**, що відображає специфічний спосіб сприйняття світу різними культурами.

До того ж, кожна мова містить **лексику з культурним компонентом**, що відображає етнокультурну інформацію. Вираження культурного

компоненту на лексичному рівні мови проявляється у існуванні **безеквівалентних, фонових, конотативних слів**. Дана лексика висвітлює специфіку культурного контексту та дозволяє краще розуміти культурну спадщину народів.

Розділ II. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КУЛЬТУРНОГО КОМПОНЕНТУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1 Вербальна репрезентація культурного компонента в сучасній англійській мові

Культура народу цілісно відображається у мові її носіїв, адже саме мова та мовлення забезпечують збереження та передачу культурної спадщини. У вербальному мовленні культурні концепти виражаються за допомогою слів та виразів, яким притаманна етнокультурна конотація. Переважно національно-культурний компонент знаходить своє відображення у **паремійному** та **фразеологічному** складі мови. Ці вирази містять культурне значення, оскільки здебільшого зберігають свою форму та структуру ще з давніх епох й якщо є релевантними для характеристики культури, продовжують використовуватися, особливо у щоденному спілкуванні.

2.1.1. Відображення традицій у прислів'ях. Прислів'я виступають чудовою формою вираження культури, оскільки це частина народної творчості, що влучно відбиває принципи життєвої мудрості, традиції, звичаї, вірування, цінності. Прислів'я переважно використовуються в казках, притчах, повчальних історіях, а також в буденному спілкуванні. Загалом, **прислів'я** – це «короткі, стійкі у мові образні народні вислови з повчальним змістом, що відтворюються у мовленні та передаються з покоління в покоління» (Шепітько, 2015, с. 114).

Англійська мова містить численну кількість паремій з національним колоритом, в яких відзеркалені різні традиції. Так культура Великобританії славиться своєю традицією, що пов'язана з **вшануванням** та **любов'ю до рідного дому**. Характерно, що крім прив'язаності до власної домівки, це також ілюструє відданість своїй державі, що розкриває англійців як патріотичну націю. Дана традиція влучно показана в англійських прислів'ях таких як: «*My home is my castle*», «*An Englishman's home is his castle*», «*There*

is no place like home», «*East or West, home is best*», «*At home even the walls help*». Наприклад,

«*Lowdown dirty shopping arcade to mansion flats to an Englishman's home is his castle. Open top, soft-top, drive-by, hip hoc. Watch the money pile up. Holla! Security lights, security gates, security walls, security trees*» (Smith, 2012, с. 40).

У поданому прикладі зображений потік свідомості людини, що проходить вулицями Лондона та описує різні житлові райони, як люди намагаються зберегти безпеку та приватність свого будинку. Дане ставлення до свого житла вказує на те, що люди цінують свої домівки як безпечну гавань і місце притулку від зовнішнього впливу.

Аналіз поданих прислів'їв дає можливість зробити висновок, що традиційно дім у англійській культурі – це **священне** місце, що асоціюється з спокоєм, затишком, безпекою. Це місце є унікальним, неперевершеним, з яким ніщо не зрівняється, адже там людина може бути самою собою, вільно проявляти свої емоції без страху засудження. Безсумнівно, дані прислів'я також свідчать про те, що англійці прагнуть тримати справи під контролем, адже саме вдома можна проявити себе владним господарем та керівником. Разом з тим, дані паремії свідчать про те, що британці цінують своє **приватне життя** та надають перевагу не виносити свої домашні справи, проблеми за стіни власної «фортеці».

У розмові англійці звикли проявляти **ввічливість** та **шанобливість** до співрозмовника, тому вагомою є традиція дотримуватись етикету і хороших манер. Прислів'я «*Evil communications corrupt good manners*», «*Manners make man*», «*Manners often make fortunes*» наголошують на важливості вихованості та витонченої поведінки для британців при спілкуванні з іншими. Виявом хороших манер вважається повага та шанобливе відношення до інших. Дана традиція здавна закріпилась в англійському соціумі і виражається в таких прислів'ях, як «*Give respect and take respect*», «*Courtesy costs nothing*», «*An ounce of respect is worth a pound of praise*», в яких можна прослідкувати, що

поважати інших не складна, але корисна річ, адже це демонструє людину як виховану особистість та сприяє хорошій репутації, що є неабияк вагомим для англійців.

Також в прислів'ях «*Do unto others as you would have them do unto you*», «*To each his own*», «*Live and let live*», «*All men are created equal*», заохочується дотримання принципу шанування думки інших та заклик відноситись до інших так, як би ви хотіли, щоб відносились до вас. Крім цього, відоме прислів'я «*When in Rome, do as the Romans do*» теж утверджує традицію прояву поваги, а саме **шанування інших культур** та дотримання їх традицій під час подорожей закордон.

«*So his social life, if a little curious to those who were narrowminded about such things, need offend no one. Not that Sari cared two hoots how other people conducted their private lives. Live and let live*» (Brand, 2013, с. 26).

У даному уривку відображена традиційна повага англійців, адже Сари проявляє шанобливе ставлення до приватного життя інших, відмовляється від зайвого втручання у чужі справи. Підтримується думка, що люди повинні вільно жити своїм життям, як вони вважають за потрібне, без засуджень чи спроб контролю їхньої поведінки. Отже, в даному контексті проілюстрована англійська традиція шанування особистої свободи та індивідуального вибору.

Пропонуємо розглянути наступні паремії, що висвітлюють англійську традицію **обережності** та **стриманості** при спілкуванні. Безперечно, що англійці надають перевагу ретельно думати, перед тим як говорити «*Think twice before you speak once*», аби не сказати недоречну фразу, оскільки словами дуже легко поранити людину, навіть не помітивши «*Sometimes words wound more than swords*». До того ж традиційно при розмові вони поводяться обачно, адже не прагнуть поширювати особисту інформацію «*Closed mouth catches no flies*» й схожим чином дотримуються дистанції й не втручаються в справи інших, оскільки це може призвести до проблем «*Curiosity will kill a cat*».

Однією з не менш важливих у англійській культурі є **традиція наполегливо працювати**, аби досягти успіху чи власної мети. Впродовж поколінь вагому роль відіграє думка, що «без труда нема плода» й не можливо опанувати щось одразу, потрібно крок за кроком впевнено просуватись на шляху до досягнення мети. Такий загальноприйнятий порядок висвітлений у прислів'ях «*Perseverance kills the game*», «*Diligence is the mother of good fortune*», «*No sweet without sweat*», що фіксують важливість вияву наполегливості для отримання бажаного, «*No pain, no gain*», «*He that would catch fish must not mind getting wet*», які відображають принцип – успіх потребує жертв, «*Step by step the ladder is climbed*», «*Rome was not build in a day*», «*No man is his craft's master the first day*», що вказують на необхідність терпіння, адже досягнення цілей потребує поступового підходу.

«If I sit and do nothing I know that makes me nothing. From the first day I was stepping into this country I have my head on correctly; I was very clear: I am going up the ladder, one rung at least» (Smith, 2012, с. 32).

У поданому прикладі зауважується, що наполегливість та працьовитість є головним ключем досягнення успіху. Підтверджується традиційний англійський принцип працелюбності та готовність докладати всіх можливих зусиль. Героїня зауважує, що розуміє усю важливість активної праці та терпіння для досягнення своїх цілей. Вона готова працювати не покладаючи рук та не здаватися попри всі негаразди на її шляху. У такий спосіб підкреслюється важлива для англійців традиція старанності та стійкості.

Попередньо загадана **витривалість** як риса національного англійського характеру проявляється й у традиції **заощадливого ставлення до грошей**. Британці переважно дотримуються принципу розумного витрачання грошей, задля збереження цілісності бюджету. У результаті, в англійських пареміях засуджується марнотратство та заохочується дотримання традиції накопичення коштів протягом життя для забезпеченого

майбутнього «*Who will not save a penny, shall never have many*», «*Saving is getting*», «*Spare when young and spend when old*», «*Carefully spend, and God will send*», «*A penny saved is a penny earned*», а також вшановується традиція цінування справжнього багатства, яким є не матеріальні ресурси «*The greatest wealth is contentment with a little*».

«*Hi, I'm Alfred Coombs, and my grandpa always told me two things: He said, in the word of Benjamin Franklin, 'A penny saved is a penny earned.' I've been saving pennies all my life....I'm so proud to give all these years of saved pennies to help our planet*» (Trivas, 2010, с. 279).

Даний уривок демонструє, що до традиції заощадливого відношення до грошей залучають й дітей. Так Альфред дослухався до поради свого дідуся та протягом життя збирав, відкладав свої кошти, й згодом віддав їх з метою допомогти зберегти планету. Такий вчинок відображає шанобливість та повагу до порад старших, витривалість, розсудливе відношення до грошей та доброту серця – типові риси англійського національного характеру.

Проаналізувавши попередні традиції англійської культури, що виражені у формі прислів'їв, варто виокремити також традицію **ПОЗИТИВНОГО МИСЛЕННЯ**. Англійці, хоч і не надто оптимістичні, все ж таки завжди намагаються плекати надію на краще. Такий життєвий настрій представників англійської культури відображається у здатності у будь-якій ситуації бачити позитивні сторони, що показана в таких прислів'ях як «*Every cloud has a silver lining*», «*When one door shuts another opens*», а також в «*Hope for the best prepare for the worst*», «*Bear with evil and expect good*», що вказують на принцип бути готовим до гіршого, проте вірити, що все буде добре та ніколи не впадати у відчай «*If it were not for hope, the heart would break*», «*While there's life there's hope*», «*The darkest hour is just before the dawn*».

«*Everything is going from bad to worse. Had thought only silver lining in cloud of mother's criminality was that it might bring me and Mark Darcy closer*

together but have not heard a peep from him since he left the Alconbury» (Fielding, 1998, с. 366).

У даному уривку згадано, що Бріджит опинилась у складній ситуації, адже її мати може потрапити у в'язницю. Вказується, що вже погана ситуація стала ще гіршою, проте навіть в цьому випадку героїня намагається подивитись на це з оптимістичної точки зору та знайти позитив, наприклад, що у неї з'явиться можливість налагодити стосунки. Отже, можна прослідкувати раніше згадану незгасну віру в краще.

На основі опрацьованого матеріалу можемо зробити висновок, що як елемент фольклору паремії відіграють вагому роль у збереженні культурної спадщини. Для того щоб виявити ці культурні конотації необхідно ретельно розглядати та переосмислювати кожен з компонентів висловлювання. Під час дослідження було встановлено, що англійська мова багата на прислів'я, які цілісно розкривають специфіку її культури, детально описують традиції та характерні особливості притаманні англійцям. Отже, англійські прислів'я матеріалізують такі традиції як вшанування власного дому, дотримання етикету, плекання наполегливості, заощадливості та віри в краще.

2.1.2 Фразеологізми в англійській мові як засіб маніфестації системи цінностей. Фразеологія постає цінним джерелом знань про культуру та менталітет народу. Завдяки своїй стійкості саме фразеологічні одиниці найповніше відображають культуру, реалії, багатогранність історичного буття народу. **Фразеологізм** визначають як «семантично пов'язане сполучення слів, що виникає у мові, як результат метафоризації його значення, та відтворюється у вигляді специфічної, усталеної та цілісної конструкції» (Кравцова, 2016, с. 30).

Однією з базових функцій фразеологічних одиниць є висвітлення вагомих цінностей певної культури. **Система цінностей** постає невід'ємною частиною культури, що визначає провідні орієнтири у житті її представників та задає напрям її розвитку. Тлумачити цінності можна як високі **духовні**

ідеали, що мають пріоритетне значення в житті людей для задоволення матеріальних та духовних потреб. Безсумнівно, переважна більшість цінностей є загальнолюдськими, проте кожна культура відрізняється особливою ієрархією, в якій цінності розташовані згідно з національно-культурними пріоритетами.

Насамперед варто відзначити, що однією з основних цінностей англійської культури є **сім'я**. Концепт «сім'я» так само як і концепт «дім» широко вживається у фразеологізмах англійської мови, з чого можна зробити висновок, що сім'я, яка часто асоціюється з домом, відіграє значну роль в житті кожного англійця. Звісно, адже родина вважається основою суспільства, надійною опорою, що забезпечує підтримкою та взаєморозумінням, завдяки сім'ї продовжують існувати чимало традицій культури.

Концепт «родина» висвітлюється у таких фразеологізмах як «*blood is thicker than water*», «*family comes first*», «*one's own flesh and blood*», з відображенням того, що сімейні зв'язки між людьми є сильнішими за будь-які інші; «*the apple doesn't fall far from the tree*», «*like father, like son*», «*spitting image*», «*to run in the family*», «*in one's blood*» вказують на те, що родичі зазвичай схожі між собою або зовнішнім виглядом, або інтересами, уподобаннями, й цінність у даному випадку полягає у знаходженні однодумців. Проте, іноді родина грає надто важливу роль у житті людини, що може призвести до потрапляння у залежність від неї, так фразеологізм «*to be tied to one's wife apron strings*» висвітлює контроль який сім'я може мати над людиною.

– *Excuse me I forgot: no-one's allowed to have friends in this family.*

– *Family first. That's my belief. God first, then family*» (Smith, 2012, с. 235).

Так у даному уривку дві сестри Наталі та Шеріл вчинили сварку, оскільки їх думки щодо важливості родини різняться. У системі переконань

та цінностей Шеріл, як й традиційно в англійському суспільстві, пріоритет спершу надається саме сім'ї. **Родина** вважається **основним сенсом життя** та ключем до особистого щастя, тому сімейні зв'язки цінуються більше, ніж стосунки з людьми поза сім'єю.

Англійське суспільство, що побудоване на принципах **індивідуалізму** та автономії особистості, високу цінність надає незалежності, рівності прав, свободі, тому індивідуальні інтереси ставляться вище за суспільні. Так у фразеологізмах «*stand on your own two feet*», «*make your own way*», «*go it alone*», «*fly solo*», «*strike out on your own*», «*do your own thing*» підкреслюється, що **самостійність** та **самодостатність** є вагомими принципами, яких дотримуються жителі Великобританії. Схожим чином фразеологізми «*Every man is the architect of his own fortune*», «*Every man for himself*» відображають цінність особистої відповідальності, згідно якої кожна людина сама повинна дбати про себе, керувати своїм життям та будувати своє майбутнє.

«*I remember when I was young, I couldn't be having it, old people complaining, going on. Let the young get on with it! Have a bit faith in them! Let them do their own thing! I'm a bit anti-establishment, you know, but then I was a Mod, wasn't I. Still am, in my own way*» (Smith, 2012, с. 102).

У поданому прикладі старий чоловік згадує часи своєї молодості та не бажання дослухатись чи бути під повним контролем старшого покоління. Наскільки самодостатність та індивідуалізм є цінним для англійської культури виражено у словах чоловіка за підтримку надання молодим людям можливості самостійно діяти. Чоловік закликає дозволити молоді самим вирішувати та будувати власне життя, у такий спосіб виховувати у них дану традицію самостійності.

Високу позицію у системі цінності англійської культури займає **конфіденційність**. Як вже було згадано, англійці надають перевагу тримати при собі, не ділитись своїми думками, почуттями. У фразеологізмах «*to keep to oneself*», «*behind the closed doors*», «*to keep a low profile*», «*to keep one's*

cool» «*to mind one's own business*» висвітлюється характерна британцям стриманість, бажання зберегти приватність, захиститись від зовнішнього втручання, не пускати людей в особистий простір. Інші фразеологічні одиниці такі як «*to keep distance*», «*to hold somebody at arm's length*», «*to stay clear off somebody*», «*to give somebody a wide berth*» відображають певну відстороненість англійців, звичку триматись від інших на певній відстані як у прямому, так у переносному значеннях.

«*What do you know about living the way I live, coming up the way I came up? Sit on your bench judging me. Asking me about "who are them girls?" Keep your head in your own business, love*» (Smith, 2012, с. 282). Даний уривок відображає значущість конфіденційності в англійській культурі, оскільки вказано, що герой роздратований тим, що здійснюється втручання в його особистий простір, який є неабияк важливим для нього. У поданому контексті зображено типове для англійців небажання ділитися деталями свого життя й прагнення зберегти власну **приватність**, тому виражений заклик не втручатись в чужі справи, а жити своїм життям.

Інша цінність, якій надається важливе значення в англійській культурі є **вдячність**. Відомим фактом є те, що англійці часто у спілкуванні використовують вирази вдячності та вибачення, які є виявом їх ввічливості. Подяка є показником того, що людина цінує те, що інші роблять для неї, і відповідає взаємністю. Також вдячність сприяє встановленню та зміцненню відносин між людьми та створює атмосферу довіри. Дана цінність виражається у таких фразеологізмах «*thank your lucky stars*», «*to return the favor*», «*to be in someone's debt*», «*count your blessings*», а у фразеологічній одиниці «*to take something for granted*» навпаки відображається невдячність, принцип приймати все як належне, який в загальному засуджується в англійському суспільстві. Загалом, в англійському суспільстві прийнято цінувати всі можливості в житті та подарунки долі, не сприймати їх як належне, а бути вдячним.

«*Her sister's appearance added to Briony's unease, and made her feel clumsy. She barely knew this woman whom she hadn't seen in five years. Briony could take nothing for granted*» (McEwan, 2001, с. 332).

В поданому прикладі висвітлено концепт вдячності. Брайоні неспокійно та незграбно поводитья поруч із сестрою, яку вона довго не бачила, проте вона вдячна за можливість знову побачити її і не хоче зробити помилку, яка може зіпсувати зустріч. Думка про те, що Брайоні не приймає це як належне, свідчить про те, що вона цінує присутність своєї сестри та можливість проводити з нею час після такої тривалої відсутності.

Варто відзначити, що вагому цінність у англійській культурі відіграє **повага** до інших людей. Шанобливого ставлення дотримуються по відношенню до старших за віком, вищих за соціальним статусом, незнайомих та близьких людей. Повага є неабиякою цінністю, адже є вагомим елементом **налагодження комунікацій та відносин**. Поважаючи інших, англійці переважно очікують такого ж відношення й до себе. Даний концепт виражений у фразеологізмах «*to show someone the respect they deserve*», «*to give credit where credit is due*», «*to pay your respects*», «*with all respect*».

«*"Mind you," put in Mr Harry Smith, "with all respect for what you say, sir, it ought to be said. Dignity isn't just something gentlemen have. Dignity's something every man and woman in this country can strive for and get"*» (Ishiguro, 2010, с. 185). Так у даному уривку Містер Сміт хоча й не погоджується з попереднім твердженням, виявляє певну повагу у своєму мовленні до чужої думки. Адже для англійців важливо не образити своїх співрозмовників, тому сказане заперечується ввічливо й з шанобою, а згодом герої висловлює власне бачення питання.

Отже, можна зробити висновок, що **фразеологізми**, як неподільні за значенням мовні одиниці, постають своєрідним **дзеркалом культури**, що влучно відображає пріоритетні цінності культури, тому є цінним матеріалом

для дослідження культурної ідентичності англійців. Так проаналізовані фразеологічні одиниці вказують на те, що англійській нації притаманні такі ціннісні концепти: родина, індивідуалізм, повага, вдячність, збереження конфіденційності. Вагомість даних цінностей в англійському світогляді підтверджує існування великої кількості фразеологізмів, що пов'язані з ними та їх часте використання в художній літературі.

2.2. Невербальний прояв культурного аспекту мовлення в сучасній англійській мові

Культурні особливості народу виражаються не лише за допомогою словесної комунікації, адже невербальне мовлення також становить невід'ємну частину спілкування. Зокрема, завдяки науковим дослідженням було встановлено, що **невербальні засоби комунікації** складають **60-80%** успішної та **ефективної передачі інформації** (Лужецька, 2016, с. 147). Вагому роль невербального мовлення підтверджує й теза австралійського спеціаліста з «мови рухів тіла» А. Піза, який зазначає, що за допомогою міміки та жестів сприймається 55% інформації, за допомогою інтонації – 38%, і лише 7% припадає власне на слова (Врайт, & Шилованець, 2020, с. 17).

Невербальні засоби спілкування – це «елементи комунікативного коду, які мають немовну (але знакову) природу і разом із засобами мовного коду служать для створення, передавання і сприйняття повідомлень» (Лужецька, 2016, с. 147). Невербальна комунікація має на меті доповнювати, підсилювати, гармонійно поєднуватись з вербальним мовленням, а іноді й замінити його. До невербальних засобів комунікації відносять: **жести, міміку, рухи тіла, погляд, постань.**

2.2.1 Вираження культурної складової за допомогою жестів. Жести – один з елементів кінесики, а саме мова тіла, що передає емоції, ідеї або повідомлення без використання слів, і виступає хорошим вираженням унікальних особливостей культури. Англійська культура не передбачає

активної та надмірної жестикуляції під час спілкування, оскільки вважається виявом агресивної поведінки. Проте деякі базові жести все ж таки використовуються у комунікації, хоч і стриманіше та менш показово.

По-перше, варто звернути увагу на використання жестів під час вітання людей при зустрічі, оскільки це становить важливий компонент англійського етикету, при якому яскраво виражається характерна даному менталітету ввічливість. Так при зустрічі з малознайомими або ж незнайомими людьми, англійці вітаються за допомогою **рукостискання, ввічливої посмішки або легкого кивка головою**. Проте, незважаючи на репутацію стриманих людей, при зустрічі з друзями та близькими людьми жителі Великої Британії проявляють схильність до фізичного дотику, наприклад обіймів та поцілунків в щоку, як форми привітання.

Натомість фізичний дотик щодо незнайомих осіб вважається дивним та недоречним. Завдяки даному жесту можна виокремити англійців як народ, чия культура вирізняється певною відстороненістю, **цінуванням дружби та довіри**, адже лише при близьких відносинах вони вдаються до фізичного дотику як прояву емоцій.

«I had got no further by the time I came to have my first business meeting with Mr Farraday during the short preliminary visit he made to our shores in the spring of last year. It was on that occasion— in the strangely bare study of Darlington Hall - that Mr Farraday shook my hand for the first time, but by then we were hardly strangers to each other;» (Ishiguro, 2010, с. 6)

У даному уривку зображений типовий британський спосіб вітання за допомогою рукостискання, як прояву **ввічливості** між роботодавцем та працівником, тобто людьми різних соціальних класів. Хоча й згадується, що Містер Фаррадей та Стівенс вже не є незнайомими людьми один одному, вони все ж таки дотримуються тактовного жесту, який відображає стриманість та дотримання етикету в англійській культурі.

«*To get a laugh Felix high-fived Hifan, kissed Kelly on her cheek, stole a chip, and walked on, like it was all one movement, a form of dance» (Smith, 2012, с. 149). Натомість у цьому прикладі проілюстровано неформальне вітання між близькими друзями. При зустрічі Фелікс цілує в щоку Келлі завдяки використанню цих жестів, можна зрозуміти, що між ними панують дружні відносини. Адже таке вітання не є типовим між малознайомими людьми в Англії, оскільки вважається втручанням в особистий простір.*

Надзвичайно популярним не лише в Сполученому Королівстві а й в усьому світі є жест «Вікторія» – V-подібний знак пальцями однієї руки. Даний всесвітньо відомий жест зародився саме у Великобританії та набув популярності під час Другої світової війни як знак перемоги, частково завдяки В. Черчілю. Згодом, з появою руху “хіпі” та протестами проти В’єтнамської війни та ядерної зброї, жест поширився й в інших країнах, та в результаті набув значення миру.

Використання **V-знаку** в англійському культурному контексті розкриває суперечливі аспекти їх менталітету – пацифістські настрої та готовність боротися до перемоги. Хоча за час свого існування Велика Британія брала участь в багатьох війнах, численних захопленнях територій та вела колоніальну політику, з часу закінчення Другої Світової війни до сьогодні у британському суспільстві панують пацифістські настрої.

«*Winston emerges and is accosted by the Press. Terrence Birkemp: ‘Prime Minister – the situation in France – Is it true we’re in full retreat? Is France lost?’ He fires the reporter a steely look of rebuke and then spins, faces their cameras, takes his cigar out of his mouth with index and second finger and makes for the cameras, his first ever V-for-Victory sign (but palm-inward, the rude version)» (Wright, 2017, с. 39).*

У даному уривку V-знак використовується В. Черчілем як відповідь на запитання репортера про можливу поразку. В цьому контексті цей жест можна розглядати як символ **підбадьорення**, адже незалежно від ситуації

боротьбу будуть вести аж до перемоги. У цьому виражається наполегливість, оптимізм англійців, впевненість, що перемога за ними. Проте для даного жесту рука повинна бути обернена тильною стороною до того, хто говорить, адже якщо рука повернена тильною стороною долоні до слухача, як це зробив В. Черчіль у даному випадку, цей жест набуває образливого значення.

Носіїв англійської культури можна також охарактеризувати певною **забобонністю** та **релігійністю**. У цьому контексті британці часто використовують такі жести як **стукання по дереву** та **схрещення пальців**, для відвернення нещастя. Схрещення вказівного та середнього пальців однієї руки вважається жестом захисту, що має запобігти Божому гніву на людину. Схожим за значенням є й стукання по дереву, що використовується з метою уникнення невдачі та привернення успіху.

«He even made a point of shaking hands with Fred Temple, who had come dressed as a scarlet devil. When the Gazette photographer made them pose together, he slyly stamped on Fred's articulated tail, while ostentatiously – even paganly – crossing his fingers» (Barnes, 1998, с. 262). У поданому прикладі герой привітавшись та потиснувши руку Фреду Темплу, що був одягнений в костюм нечистої сили, чоловік схрестив пальці, як знак відвертання лиха та невдачі. З цього можна зрозуміти, що герою притаманні релігійні принципи, адже таким жестом він намагався створити певний захист від злих сил.

Варто зазначити, що існують жести, які переважно властиві суто англійській культурі, так наприклад **стук вказівним пальцем по боковій поверхні носу**. Цей жест використовується як заклик до **збереження таємниці** та дотримання конфіденційності.

«'Better than it was, Fitz but there're times when it really gives me gys. No kidding,' he added, looking quickly around as if for unfriendly ear. 'But keep it down Fitz; know what I mean?' he said tapping the side of his nose, 'there be sneaks round here'» (Collins, 2013, с. 24). У даному контексті постукування по

носі використовується для того, щоб натякнути своєму співрозмовнику на те, щоб він зберіг таємницю про згадані проблеми зі здоров'ям, оскільки інші можуть скористатися цією інформацією. Отже, у даному жесті можна простежити вияв таких рис англійського національного характеру як **обережність, стриманість, бажання зберегти таємниці.**

В підсумку, **жести** неодмінно відіграють важливу роль при переданні інформації як додатковий елемент комунікації. Вони **посилюють вплив мовлення** й відображають певні риси характеру людини та її культуру. Недооцінювання важливості жестів під час мовлення часто призводить до появи непорозумінь та виникнення труднощів під час міжкультурної комунікації, оскільки жести, як і слова відрізняються між мовами та культурами. Що ж до англійців, їх культура не передбачає активної жестикуляції, адже суперечить загальноприйнятим принципам стриманої поведінки.

2.2.2. Вираження культурної складової за допомогою міміки. Міміка – найважливіший засіб невербального спілкування, оскільки саме вона доречно відзеркалює людські емоції та почуття. Вираз обличчя людини може надати інформацію про її характер, нинішній емоційний стан, ставлення до співрозмовника та культурне походження. Міміка людини не завжди підвладна їй, тому у виразах обличчя людини можна побачити набагато більше ніж те, що озвучується при вербальній комунікації.

В більшості культур спостерігається існування загально прийнятої міміки. Проте дані стандартні вирази обличчя можуть набувати особливого значення у контекстах різних культур. Окрім загально прийнятої міміки є **особливі рухи обличчя**, що характерні лише певним культурам. Саме тому можна стверджувати, що міміка містить інформацію про людину як носія певної культури.

Міміка – це один з компонентів кінесики, що складається з рухів м'язів обличчя та використовується для вираження почуттів та настроїв

людини.(Лужецька, 2016, с. 149). Для англійців характерною є раніше згадана стримана та серйозна поведінка, тобто вони не виражають усі свої емоції за допомогою міміки, радше надають перевагу тримати їх при собі. Відсутність бурхливої емоційності англійців пояснюється їх небажанням спровокувати незручну ситуацію, а також поширеною думкою, що така поведінка – це прояв фальшивості та нещирості.

Все ж таки, англійська культура передбачає використання певної міміки, особливо активно задіяними є м'язи навколо очей та рота. Так одним з найбільш істотних елементів міміки, що притаманна англійцям є **посмішка**. Усміхнений вираз обличчя постає не лише проявом ввічливості англійців, а й своєрідною частиною їх культури, що показує відсутність агресивних намірів. Цей вираз міміки є **універсальним**, оскільки використовується у різноманітних ситуаціях, наприклад при зустрічі з незнайомцями, щоб справити дружнє враження, або щоб згладити незручну ситуацію, проявити повагу до інших та навіть приховати своє обурення чи гнів. Натомість людину, що не посміхається під час спілкування вважають агресивною та неввічливою.

«For a moment or two, I had not an idea what my employer was saying. Then I realized he was making some sort of joke and endeavoured to smile appropriately, though I suspect some residue of my bewilderment, not to say shock, remained detectable in my expression» (Ishiguro, 2010, с. 15). У даному уривку влучно продемонстровано використання даного елемента міміки. Головний герой роману – Стівенс одразу не зрозумів гумор свого роботодавця Містера Фарадея, а коли усвідомив жарт, намагався стримати емоції та приховати своє здивування й у відповідь просто ввічливо посміхнувся. У цьому можна прослідкувати типову **тактовність** англійців, у даному контексті до представників вищого соціального статусу.

Наступним суттєвим компонентом міміки виступає **зоровий контакт**. Як правило, англійці надають перевагу відносно короткому зоровому

контакту, для того щоб налагодити взаєморозуміння, продемонструвати зацікавленість у розмові або ж посилити ефект мовлення. У даній культурі надто довгий погляд на людину не є прийнятним, оскільки може призвести до непорозумінь, тобто бути інтерпретованим як вияв неприязні. Крім цього, інтенсивний зоровий контакт змушує людей почуватися незручно, тобто є нетактовним, тому суперечить принципам англійської культури.

До того ж, якщо розмова відбувається у групі, англійці намагатимуться встановити зоровий контакт з усіма присутніми, а не лише фокусуватимуться на одній людині, таким чином виявлятимуть свою **повагу** та знання такту. *«Tom shielded his eyes with his hand, to make out the sun was bothering him. Felix's gaze was intense – he met your eyes no matter how you tried to avoid it – and Tom was not used to looking at even his closest friends that way, no matter a perfect stranger to whom he hoped to sell a car»* (Smith, 2012, с. 115).

У цьому уривку описано, як Фелікс не бажав відривати погляд, проте для Тома дивитися комусь в очі протягом тривалого часу надто незручно. Можна зрозуміти, що довгий зоровий контакт не є типовим навіть для близьких друзів, а, оскільки Фелікс та Том майже незнайомці, почуття дискомфорту набагато сильніше. У даному епізоді проілюстровано наскільки довгий зоровий контакт постає незручністю для ввічливих англійців, які **надають перевагу дистанції**.

Цікавим у англійській культурі є те, що прагнення стримати власні емоції та зберегти нейтральний вираз обличчя призводить до появи унікально англійського феномену міміки. Даний вираз обличчя є настільки типовим для англійців, що навіть відображений у фразеологізмі *«to keep a stiff upper lip»* зі значенням «проявляти твердість характеру», «не вішати носа», «не падати духом». Однак дослівно фразеологізм означає міцно стиснути губи, й саме цей вираз обличчя часто можна помітити у спілкуванні з англійцями. Переважно **міцне стискання губ** виражає бажання контролювати власне мовлення, для того щоб уникнути висловлення некоректних, образливих

думок, стримати негативні емоції та виявити силу духу перед лицем труднощів.

«I have loved that girl for years and years, but never by word or look have I so much hinted it to her. It was a great shock to me when she became engaged to this man Fink-Nottle, but i accepted the situation because I thought that that was where her happiness lay. Though stunned, I kept –

'A stiff upper lip?'

'– my feelings to myself'» (Wodehouse, 2012, с. 341).

Даний приклад ілюструє концепт «stiff upper lip» в прямому значенні як вияв міміки, адже хлопець буквально піджав губи та ніколи не розповідав чи проявляв свої почуття до дівчини, бо вважав, що їй буде краще без його нав'язаних бажань. В переносному значенні, хоча й шокований, хлопець намагався впоратись з емоціями та зберегти **самоконтроль**. Так у даному випадку відображається характерна англійська ввічливість і повага до особистого простору інших.

Зрештою, невербальний компонент англійської культури також містить деяку базову міміку, що має зовсім іншу конотацію. Наприклад, **підняті брови**, які у багатьох культурах розглядаються як вияв здивування, у Англії зазвичай сприймаються як **прояв скептичного налаштування** до сказаного. Поясненням цього може бути характерний для цієї культури ретельний підхід до формування висновків та переконань, обережність та недовіра до нових ідей, фільтрування інформації та надання переваги аналітичності.

«Christine had laughed abidingly at his jokes, which in the end made him suspect she had no sense of humour. Later, he knew the humiliation of the raised eyebrow and the implicit Don't-try-unless-you-know-how-to-tell-them. For a while, he gave up making jokes except under his breath» (Barnes, 1998, с. 103). В даному уривку невербальний сигнал піднятих брів передає певні сумніви. Дівчина з якою говорив Пол, дивно реагувала на його жарти та іноді піднімала брову у відповідь, тим самим виявляла свій скептичний настрій до

його гумору. В цьому можна прослідкувати певну **суворість** та **скептицизм** англійської культури.

Здійснений аналіз дає змогу дійти висновку, що міміка як невербальний сигнал є влучним вираженням культурного компоненту. Мимовільні чи керовані вирази обличчя вказують на типові риси національного характеру, такі як стриманість, ввічливість, обережність, серйозність. Виявити дані національно-специфічні риси колективної культури можна не зважаючи на те, чи є міміка емоційною чи ні.

Висновки до Розділу II

Специфіка особливостей кожної культури відображається у вербальній та невербальній поведінці її носіїв. У **вербальному** мовленні у вигляді **прислів'їв** та **фразеологічних одиниць** знаходять своє відображення **система цінностей** та **традицій** англійської культури. Завдяки, стійким висловам народного фольклору висвітлюються характерні особливості англійської культури: ввічливість, стриманість, шанування особистого простору, цінування дому та сім'ї, наполегливість, повага, вдячність, оптимізм, індивідуалізм. **Несловесна комунікація** теж виконує роль передання культурного компоненту англійської мови. Аналіз жестів та міміки, як додаткових елементів при спілкуванні, розкриває пріоритетні цінності та **загальноприйняті норми культури**, до якої належить людина. Відповідно до цього, дослідження невербальної комунікації англійців показало, що вони переважно вирізняються доволі **неемоційною мімікою** та **стриманими жестами**, які вказують на раніше згадані особливості їх культури.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Культура – неоднозначний феномен, який можна тлумачити по-різному, залежно від підходу, що використовується при аналізі. Провівши дослідження різних підходів до визначення культури, можна підсумувати, що культура – це складна система результатів та здобутків людської діяльності, яка охоплює цінності, традиції, звичаї, історію, вірування, тощо, передається поколінням за допомогою виховання та навчання й закріплюється в знаковій системі.

Мова та культура – нероздільні поняття, які перебувають у двосторонніх відносинах, що передбачають **взаємозалежність** та **взаємовплив**. Вивченням цієї взаємодії займається наука лінгвокультурологія, що досліджує мову як частину культури та як засіб її існування. Мова існує завдяки культурі, що поповнює її лексичний склад, а культурний спадок зберігається шляхом репрезентації та фіксування у мовних знаках.

Синергія мови та культури породжує феномен **мовної картини світу**, що позначає систему переконань та світогляд носіїв певної мови та культури. З цього можна зрозуміти, що **мова** – це не лише скарбниця культури народу, а й система, що **формує певну реальність** її носіїв. Однак, якщо кожна мова відображає дійсність характерним лише їй шляхом, очевидно, що кожна мовна спільнота відрізняється своєю «мовною картиною світу».

Кожна мовна картина світу формується завдяки існуванню мовних одиниць, що містять **національно-культурний компонент** та відзеркалюють унікальний колективний досвід народу. Найбільш помітно національно-культурна специфіка відображається на лексичному рівні, а саме в існуванні **безеквівалентної, конотативної та фонові лексик**, які репрезентують характерні реалії культури.

У **вербальному мовленні** культурний компонент найбільш виразно знаходить своє відображення у ключових словах, що виступають

національними символами та постають частиною **прислів'їв** та **фразеологізмів**. Дані елементи як частина фольклору мають вагомe значення, адже передають народну мудрість наступним поколінням. Стійкі фразеологічні вислови та паремії влучно характеризують англійців як націю **стриманих, ввічливих** людей, які дотримуються **народних традицій** та підтримують **систему цінностей**, до якої належать: честь, порядність, повага, самодостатність, ощадливість, оптимізм, конфіденційність, стриманість.

Невербальне мовлення виконує допоміжну, підсилюючу функцію при словесному спілкуванні, проте в деяких випадках може відігравати основну роль. Невербальні компоненти, а саме **міміка та жести**, теж містять національно-культурну специфіку, оскільки різні культури мають різні традиції, які впливають на спосіб взаємодії. Хоча більшість жестів та міміки є універсальними в світі, в різних культурах вони можуть набувати інших **конотацій**. Жестикуляція та міміка в англійському суспільстві переважно доволі одноманітна та стримана.

Дослідження використання вербальних та невербальних елементів комунікації саме у художніх творах є ключовим, адже література переважно зображає типових героїв, в яких читач може впізнати себе. У такий спосіб яскраво відображаються національні риси менталітету носіїв певної культури.

РЕЗЮМЕ

The research on the topic «The representation of the cultural component in Modern English» is devoted to the analysis of means of the cultural manifestation in the English language. The course paper encompasses introduction, two chapters, conclusions to each chapter, general conclusions, literature cited and list of illustration materials.

The first chapter **«Теоретичні засади дослідження репрезентації культурного компоненту в мові»** («Theoretical footing to the study of representation of the cultural component in the language») comprises the theoretical part of the research. It deals with the notion of culture and various methods of its definition, outlines the close interconnection between culture and language as the main subject of linguoculturology, focuses on the linguistic world picture and its expression in the cultural component.

The second chapter **«Репрезентація культурного компоненту в сучасній англійській мові»** («Representation of the cultural component in Modern English») focuses on the practical part of the study. The chapter presents the analysis of verbal and non-verbal means of manifestation of cultural component in Modern English done on the basis of illustrative material taken from the Modern English literary texts.

Key words: culture, language, language means, cultural component, proverbs, idioms, nonverbal communication.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрущенко, В. (2014). Поняття культури: філософський дискурс на рубежі століть. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Серія: Філософія, педагогіка, психологія, 33, 5-9.
2. Баркарь, У. Я. (2014). Мова й культура у взаємодії: Підходи до вирішення проблеми. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія, 10(2), 182-184.
3. Бованенко, О. О. (2016). Аналіз різних наукових підходів до визначення поняття «культура» у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, 11, 3-10.
4. Богущкий, В. М. (2020). Характерні риси взаємодії мови й культури у світлі лінгвокультурологічних досліджень. *Філологічні студії*, 14(1), 276-280.
5. Бондар, М. В. (2015). Класифікація національно маркованих одиниць. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету*. Серія: Філологія, педагогіка, психологія, 30, 31-36.
6. Врайт, Г., & Шилованець, Я. (2020). Невербальне спілкування в сучасному житті. Такесика. *Південно-українські наукові студії*, 17-18.
7. Гаргаєва, О. В. (2023). Національно-культурний компонент фонові та конотативної лексики. *Збірник матеріалів XXV підсумкової науково-практичної конференції викладачів, 10 лютого 2023 р.* Київ: Маріупольський державний університет.
8. Герчанівська, П. Е. (2006). *Культурологія: Навчальний посібник для дистанційного навчання (2-ге вид.)*. (В. І. Панченко, Ред.). Київ: Університет «Україна».
9. Дорда, С. В. (2017). Лінгвокультурологія як самостійний напрям лінгвістичних досліджень. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 3, 411-417.

10. Живіцька, І. А. (2010). Мовна картина світу як відображення реальності, *Філологічні студії*, 4, 20–25.
11. Загнітко, А., & Богданова, І. (2017). Лінгвокультурологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (3-тє вид.). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса.
12. Закович, М. М., Зязюн, І. А., & Семашко, О. М. (2009). Культурологія: українська та зарубіжна культура: навчальний посібник (4-тє вид.). Київ: Знання.
13. Качур, В. О. (2019). До визначення поняття «правова культура» у правознавстві. *Науково-практичний журнал «Право. Людина. Довкілля»*, 10(1), 12-19.
14. Кравцова, І. І. (2016) Фразеологізми в сучасній англійській мові: визначення, підходи, класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія, 20(2), 29-32.
15. Куликова, Л., Тарасенко, М., & Тарасенко, Т. (2019). Відображення культурного компонента в англомовній лексиці. *Science, Research, Development*, 22, 32-35.
16. Кушина, Н. І. (1998) Відтворення етномовного компонента українських народних казок в англомовних перекладах. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Київський університет ім. Т. Шевченка.
17. Лужецька, Л. (2014). Невербальні засоби спілкування як складник мовленнєвої культури особистості. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*, (2014), 145-150.
18. Селіванова, О. О. (2008). Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава: Довкілля-К.
19. Сичова, Ю. В., & Сітко, А. В. (2017). Етномовний компонент як відображення національної мовної специфіки. *Наукові публікації студентів кафедри англійської філології та перекладу*.

20. Фройд, З. (2021). Невпокій в культурі. (Ю. Прохасько, Пер.). Львів: Априорі.
21. Черемська, О. С., & Масло, О. В. (2017). Національно-культурний компонент онімного простору української народної казки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*, (76), 383-387.
22. Хорошун, О. О. (2011). Мовна та концептуальна картини світу в дослідженнях сучасної лінгвістичної науки. *Глухівські наукові читання-2011: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів*, 241–246
23. Шепітько, С. В. (2015). Фонд прислів'їв як об'єкт вивчення сучасних парадигм лінгвістики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 19(2), 114-116.
24. Kroeber, A. L., & Kluckhohn, C. (1952). *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. Cambridge, MA: Peabody Museum Press.
25. Roberson, D., Davidoff, J., Davies, I. R., & Shapiro, L. R. (2006) Colour categories and categories acquisition in Himba and English. *Progress in colour studies*, 2, 159-172.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Barnes, J. (1998). *England, England*. London: Jonathan Cape.
2. Brand, C. (2013). *The Rose in the Darkness*. New York: Mysterious Press.
3. Collins, F. M. (2013), *A Saturday Night with a Difference*. Bloomington, IN: AuthorHouse UK.
4. Fielding, H. (1997). *Bridget Jones's Diary*. London: Picador.
5. Ishiguro, K. (2010). *The Remains of the Day*. New York: Knopf Doubleday Publishing Group.
6. Joe Wright. *Darkest hour*. Release year: 2017. Running time: 125 minutes. Movie script retrieved from: <https://s3-us-west-2.amazonaws.com/screenplays-pdf/Movie-Screenplay-PDFs/Darkest-hour-final-script.pdf>
7. McEwan, I. (2001). *Atonement*. London: Jonathan Cape.
8. Smith, Z. (2012). *NW*. New York: The Penguin Press.
9. Trivas, T. (2010). *The Wish Stealers*. New York: Aladdin.
10. Wodehouse, C. (2012). *The Jeeves Omnibus – Vol 4: (Jeeves & Wooster)*. London: Random House.